

ПІВДЕННО- УКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

4-5 грудня, 2023 р.

м. Одеса

*VI Всеукраїнська науково-практична
конференція
студентів та молодих вчених*

Програма та матеріали виступів учасників

*ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ
НАУКОВІ СТУДІЇ*

впливовим як учення про *катехон* (від грецького τὸ κατέχων, «те, що стримує»), тобто імперія і цар відіграють роль «оплоту», який стримує хаос «останніх днів» і нібито перешкоджають приходу Антихриста. Утім, у цій концепції завжди криється парадокс: прихід Антихриста є умовою спокути, обіцяної Месією, тому катехон ніби перешкоджає здійсненню спокути...

Не дивно, що російська політична уява інсценує військову поразку як щось абсолютне й апокаліптичне. Якщо «велика Росія» зазнає поразки від «маленької» України, то це буде не менш, як зникнення імперії, настання «кінця часів». Химери цієї середньовічної уяви можна розвивати довго (особливо, коли вона гібридно поєднується з химерами постмодернізму). Наша завдання інше: з огляду на вищесказане, ми доходимо висновку, що класична парадигма безпеки, досягнувши межі насичення та гібридизації, змішуючись із іншими моделями, сьогодні вихолощена й більше не є ефективною, за умов трансформації інших парадигм. На нашу думку, замість класичної парадигми безпеки Україні слід перейти на нові форми, які ми пропонуємо розглянути як *стратегії забезпечення*.

По-перше, мислення стратегіями дає змогу не загрузнути в фатальних «світах Гоббса, Ніцше та Маркса». Зрозуміло, їхні парадигми належать минулим століттям і сигналізують про крок назад у політичній філософії. Кому з більш-менш актуальних філософів властиве стратегічне мислення? Вочевидь, це П'єр Бурдьє, Мішель Фуко, Марта Нуссбаум, Джудіт Батлер, Жак Рансьєр (прикладі стратегів, які не обов'язково надихаються війною). По-друге, в умовах війни курс на демократизацію демократії завжди актуальний: стратегії забезпечення – експериментальні, інноваційні й передбачають динамізм і гнучкість. По-третє, *стратегії забезпечення* розглядають проблеми в комплексі: це і військова оборона, і культурна дипломатія, і співпраця та альянси з міжнародними партнерами, процеси економічного, інформаційного, соціального забезпечення, й адаптація до змін тощо.

Валерія Сахно – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Право», спеціальність 081 «Право»

Науковий керівник: **Ганна Нівня** – кандидатка філософських наук, доцентка кафедри теорії та історії держави і права факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування

Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса, Україна

ОБ'ЄКТИВНА ТА СУБ'ЄКТИВНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ У ПРАВІ

Відомий філософсько-етичний уявний експеримент, іменований «проблемою вагонетки», став хрестоматійним прикладом етичної дилеми в області справедливості і моральності і з плином часу не втратив своєї актуальності. Він полягає в умоглядному моделюванні ситуації, коли важка

некерована вагонетка мчить по рейках, до яких прив'язано п'ятеро людей. Існує можливість перемкнути стрілку та спрямувати вагонетку на запасну колію але на цьому шляху також знаходиться прив'язана до рейок людина, щоправда, лише одна. Численні дослідження доводять, що більшість індивідів, зіткнувшись з жахливим, незважаючи на змоглядність, вибором пожертвувати життям однієї людини для порятунку п'яťох, або навпаки, схилиються до першого варіанту [5, С. 1]. Д. Д. Томсон демонструє розгляд інших ситуацій, в яких чиясь смерть здається неминучою, із застосуванням до них аналогічного підходу. Наприклад, коли у хірурга-трансплантолога є п'ять пацієнтів, кожен з яких потребує різних органів для порятунку свого життя, але також у лікаря є доступ до абсолютно здорової людини, яка прийшла на звичайний медогляд. Чи може в такому випадку лікар пожертвувати життям одного, щоб врятувати п'яťох або все-таки зберегти життя потенційного донора і втратити пацієнтів [5, с. 2]? На прикладі зазначених ситуацій стає зрозуміло, що однозначності в подібних питаннях бути не може: змінюються обставини, морально-етичні орієнтири, і безпосередньо наше суб'єктивне ставлення також.

Поняття справедливості зародилося дуже давно. Будучи глибоко вкоріненим в світогляд найархаїчніших громад і племен. З плином часу воно перетворювалося, являючи собою при цьому невід'ємну частину етичної свідомості протягом всієї еволюції суспільства. Так, Арістотель у своїй праці «Нікомахова етика» розрізняв дві сфери справедливості - зрівняльна та розподільна, де перша передбачає винагороду рівним за рівне, в той час як друга полягає в тому, що справедливість може бути не такою еквівалентною щодо різних осіб, а залежить від їх внеску в суспільне благо [1].

В епоху Середньовіччя більшість явищ, які відбувалися в суспільстві, безпосередньо трактувалися не інакше як божественна воля. Це і призвело до того, що справедливість стала розглядатися як божественне призначення. Так, Фома Аквінський вказував, що справедливість є відображенням божественності і мудрості в людському розумі [7, с.125].

У XVI-XVIII століттях формується принципово нове розуміння справедливості. Так, Френсіс Бекон, вважав, що справедливість – це те, що об'єднує людей і створює основу для права. Злагода в суспільстві, на його думку, може існувати тільки там, де існує право, закон і справедливість [3, с. 23].

І. Кант вважав справедливість не лише моральною чи юридичною нормою, але й основою для можливості співіснування людей у суспільстві [2, с. 405].

Не дивно, що і нині справедливість і як соціальне явище, і як категорія не буде мати одного тільки загальносвітового розуміння і буде різнитися залежно від контексту. Дослідження реалізації ідеї справедливості у сучасній правовій реальності варто проводити через розгляд конкретних аспектів справедливості, оцінюючи, як вони втілюються в правових нормах і на практиці. Серед таких аспектів варто виділити два основних – об'єктивна і суб'єктивна справедливість. Об'єктивність є принципом, що покладається в основу більшості етичних,

правових та соціальних систем. Об'єктивна справедливість, зі свого боку, передбачає існування стандартів, правил, які визнаються як, свого роду, універсальні принципи, тобто вони не залежать від індивідуальних переконань чи соціокультурного контексту. Наприклад, справа Плессі проти Фергюсона та справа Браун проти Ради з питань освіти – це два знакових судових рішення в історії США, які своїм прикладом яскраво демонструють дві речі: те, яке значення має об'єктивна справедливість не тільки для людства в цілому, а й для окремого індивіда; та як настрої суспільства може впливати на цю об'єктивність. Так, у 1892 році Плесі, афроамериканець, сів у вагон для «білих», за що був заарештований. Висловивши переконання, що влада штату порушує принципи чотирнадцятої поправки до Конституції США, яка зобов'язує забезпечувати рівність перед законом для всіх громадян, він програв справу, адже суд визнав розділ громадян на «чорних та білих» таким, що не суперечить Конституції. Це рішення демонструє прогалину судових процесів, де ідеали рівності, справедливості і реальність пішли різними шляхами [9].

Через півстоліття ситуація в США змінилася. На розгляд до суду потрапила справа сім'ї Браун, суть якої полягала у недопуску малолітньої дівчинки афроамериканського походження до навчання у загальноосвітній школі, керівництво якої вимагало зарахувати її до сегрегованого навчального закладу для темношкірих дітей. На цей раз суд скасував доктрину «окремих, але рівних», і визнав її несумісною з Конституцією [8]. Це рішення відкрило шлях для недискримінаційного поводження в системі освіти та в інших суспільних інститутах, продемонструвавши, що принципи об'єктивної справедливості не можуть залежати від расової приналежності, а правова система зобов'язана здійснювати свої функції, фільтруючи вплив соціального контексту, якщо він суперечить базовим моральним, загальнолюдським канонам, про що піде далі.

Таким чином, об'єктивна справедливість у праві є фундаментальним аспектом забезпечення рівності та справедливості в суспільстві. Вона базується на неупередженості закону, прецедентів та загальноновизнаних норм, а також слугує важливим елементом гармонії і збалансованості в правовій системі.

Суб'єктивна справедливість – це теж невід'ємний аспект правової реальності}, бо саме він демонструє вплив особистих моральних, етичних і культурних переконань на юридичні рішення. Суб'єктивна справедливість часто проявляється у реакції на конкретні соціокультурні виклики, завдяки чому вона стає ключовим чинником у формуванні певних, не найочевидніших правових норм. Це склад мислення, що спрямований на досягнення об'єктивної справедливості [4, с.258]. З позицій суб'єктивної справедливості, судові рішення не можуть повною мірою бути відірвані від широкого культурного і соціального контексту, який визначає сприйняття справедливості.

Суб'єктивна справедливість у праві відкриває двері для індивідуального тлумачення законів відповідно до особистих цінностей та переконань, що, зі свого боку, може, як видно із вищезазначених рішень Верховного суду США,

вплинути на загальну динаміку громадської думки. Вона надає простір для внесення гнучкості в правові рамки та етичні норми. Певним чином, саме суб'єктивна справедливість формує суспільство і світ, в якому воно живе. У цьому контексті, справедливість не є абсолютним поняттям, а, скоріше, воно плавно інтегрується в наше життя під впливом культурних і соціальних сил, формуючи ландшафт правового мислення.

Підсумовуючи, вважаємо за доречне навести вислів видатного нідерландського філософа Бенедікта Спінози, який зазначав, що «нічого не можна сказати настільки правильно, щоб сказане не можна було спотворити поганим тлумаченням» [6, с.240]. Поняття справедливості є еластичним і постійно змінюється під впливом часу, культурних змін, та інших чинників. Будь-які форми справедливості можуть піддаватися різним інтерпретаціям, залежно від загальносвітового контексту та особистих переконань.

Список використаних джерел:

1. Арістотель. Нікомахова етика / пер. з давньогрецької В. Ставнюка. Київ:Аквілон-Плюс, 2002. 480 с. URL: <https://shron1.chtyvo.org.ua/Aristotle> (дата звернення 17.11.2023)
2. Горбенко К. П. Два класичних підходи до інтерпретації справедливості: і. Кант та дж. Бентам. *Вісник Донецького національного університету*. Сер. б: гуманітарні науки. 2014. Вип. 1–2. С. 404-410.
3. Гумін О. М. Законотворча діяльність Френсіса Бекона. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 67. С.21-24.
4. Погребняк С. Справедливість як принцип права: основні аспекти. *Філософія права і загальна теорія права*. 2015. № 1–2. С.257 – 268.
5. Сатохіна Н. І., Улашкевич Л. А. Проблема вагонетки і сучасні теорії справедливості. *Молодий вчений*. 2018. № 4(1). С. 1-4.
6. Спіноза Б. Теологічно-політичний трактат / пер. з латини, передмова та прим. В. Д. Литвинова. Харків: Фоліо, 2018. С. 410.
7. Станіславів Р. М. Ретроспективний огляд поняття справедливості. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2017. Вип. 20. С. 124-126.
8. Brown v. Board of education, United States Supreme Court 347 U.S. 483, Docket № 10, 1954. FindLaw. URL: <https://caselaw.findlaw.com> (дата звернення 17.11.2023)
9. Plessy v. Ferguson, United States Supreme Court 163 U.S. 537, Docket № 210 1896. Cornell University. URL: <https://www.law.cornell> (дата звернення 17.11.2023)

Яна Семко – кандидатка філософських наук, доцентка кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін
Міжнародний гуманітарний університет, Одеса, Україна

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ПІДХІД ТА ІДЕЯ ДИТИНСТВА

Велику евристичну цінність має запропонована в культурно-історичному підході ідея зв'язку дитини з дорослим, тому акцент у більшості сучасних досліджень все більше зміщується у бік розгляду сучасного дитинства як